

Prawne aspekty zarządzania ryzykiem produkcyjnym w USA na przykładzie ubezpieczeń upraw rolnych²

1. Stany Zjednoczone Ameryki Północnej są największym na świecie producentem żywności, a rolnictwo jako dział gospodarki jest jednym z najbardziej rozwiniętych. Amerykańskie gospodarstwa rolne są bardzo wysoko wyspecjalizowane, a ich podstawowym kierunkiem jest produkcja roślinna. Panujące tu warunki klimatyczne umożliwiają uprawę prawie wszystkich roślin strefy umiarkowanej, podzwrotnikowej i zwrotnikowej. Jednocześnie implikują one wiele problemów związanych z występującym ryzykiem produkcyjnym o charakterze przyrodniczym i biologicznym³.

Ryzyko produkcyjne można rozpatrywać przez pryzmat źródeł jego powstania, jak i konsekwencji, jakie ze sobą niesie. Niemniej każde z nich ostatecznie oddziałuje na dochód rolnika. Najczęściej ryzyko to powoduje straty, ale ich rozmiar jest uzależniony nie tylko od czynników zewnętrznych niezależnych od woli rolnika, lecz także od podejmowanych przez niego decyzji. Chodzi tu w szczególności o zapobieżenie jego występowaniu poprzez stosowanie w obrębie gospodarstwa rolnego określonych instrumentów prawnych⁴.

Przedmiotem artykułu są zagadnienia związane z ograniczaniem występowania negatywnych skutków ryzyka produkcyjnego w rolnictwie amerykańskim na przykładzie umów ubezpieczenia upraw. Umowy te są postrzegane przez prawodawcę jako główny instrument zarządzania ryzykiem⁵. Ich doniosłą rolę implikuje kilka czynników. Przede wszystkim podstawowym ich zadaniem jest kompensacja szkód powstałych na skutek wystąpienia określonego źródła ryzyka. Wprowadzenie ochrony ubezpieczeniowa nie prowadzi wprost do jego eliminacji, ale w razie ich wystą-

1 Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu.

2 Artykuł został przygotowany w ramach własnego projektu badawczego: „Prawne instrumenty zarządzania ryzykiem w produkcji rolnej”. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki (Umowa nr 2013/09/B/HS5/00683).

3 Tak C.L. Walthall i in., *Climate Change and Agriculture in the United States: Effects and Adaptation*, „USDA Technical Bulletin” nr 193, Washington, DC 2012, s. 11 i n.

4 Zob. OECD, *Income Risk Management in Agriculture*, Paryż 2001, s. 11 i n.

5 Szerzej I. Kwiecień, *Ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem działalności gospodarczej*, Warszawa 2010, s. 122.

pienia zapewnia uzyskanie ekwiwalentu pieniężnego. Na podstawie umowy następuje przerzucenie ryzyka z producenta rolnego na zakład ubezpieczeniowy. Chodzi tu o tzw. transfer ryzyka. W przypadku pojawienia się ryzyka, jego bezpośrednie skutki są rozkładane na pewną grupę podmiotów zagrożonych takim samym lub podobnym zjawiskiem, w oparciu o repartycję. Ponadto swoistość omawianych umów wynika z ich odpłatności. Mianowicie wnoszona przez rolników składka ubezpieczeniowa jest ustalana z góry, a wykorzystywana jest ona przede wszystkim na tworzenie funduszu, z którego są w przyszłości pokrywane straty pojawiające się u producentów rolnych.

Z szerszego punktu widzenia można zauważyć, że ubezpieczenia łączą także inne elementy, właściwe różnym metodom zarządzania ryzykiem. Chodzi tu także o repartycję ryzyka, jego retencję, czy finansowanie⁶. Powoduje to, że są one zarazem najbardziej pożądanym przez prawodawcę i często przez niego przynajmniej częściowo finansowanym instrumentem, co wpływa na ich znaczącą rolę.

Celem artykułu jest próba wskazania konstrukcji prawnej ubezpieczeń upraw rolnych w prawie amerykańskim, a także ustalenie ich segmentacji. Ponadto artykuł zmierza do określenia roli państwa w ich projektowaniu. Pracę zamykają rozważania końcowe podejmujące ocenę rodzimych rozwiązań na tle amerykańskich.

Za wyborem omawianej problematyki przemawia wiele względów. Przede wszystkim jak podkreślono wcześniej, rolnictwo jako niezmiernie istotny sektor gospodarki podlega szczególnej ochronie, co wynika z zagrożeń, jakie mogą w nim wystąpić. Strata, jak i wahania produkcji oraz cen podstawowych produktów rolnych na skutek pojawienia się ryzyka przyrodniczego, oddziałują na dochodowość produkcji oraz bezpieczeństwo żywnościowe kraju, jak i głównych jego importerów. Po drugie, z uwagi na uwarunkowania geograficzne kraju, katalog ryzyk jest bardzo szeroki i wymaga odpowiedniego sformułowania przez prawodawcę w miarę uniwersalnej polityki ubezpieczeniowej, która będzie w stanie sprostać potrzebom producentów rolnych i zakładów ubezpieczeń. Po trzecie, na pewną swoistość ubezpieczeń upraw w prawie amerykańskim oddziałuje również jego struktura polityczna i techniczno-organizacyjna. Otóż na pułapie federalnym przyjmowane są pewne założenia w zakresie polityki rolnej kraju i programów ubezpieczeniowych, które są następnie wdrażane w poszczególnych dość zróżnicowanych gospodarczo stanach, które posiadają dużą autonomię. Po czwarte, od dwudziestu lat funkcjonuje w USA specjalnie powołany organ, tj. Agencja ds. Zarządzania Ryzykiem (*Risk Management Agency – RMA*), który czuwa nad upowszechnianiem, ewaluacją ubez-

---

6 E. Kowalewski, *Ryzyko w działalności człowieka i możliwości jego ograniczania*, [w:] T. Sangowski (red.), *Ubezpieczenia gospodarcze*, Warszawa 1998, s. 50.

pieczęć upraw jako instrumentu zarządzania ryzykiem, a także wskazuje rozwiązania legislacyjne w tym zakresie i propozycje zmian ustaw rolnych (Farm Bills)⁷.

Omawiana tematyka nie jest nowa, o czym może chociażby świadczyć przedstawiona w kolejnej części artykułu ewolucja ubezpieczeń. Jeżeli chodzi o literaturę przedmiotu, w pierwszej kolejności należy podkreślić, że była ona rozpatrywana w szerokim zakresie od strony ekonomicznej⁸. Natomiast kwestie prawne były zarówno przedmiotem licznych analiz prawnych, jak i uzupełnieniem badań empirycznych i statystycznych⁹. Ponadto są one podejmowane w wielu raportach rządowych¹⁰.

2. Problematyka zarządzania ryzykiem w amerykańskim rolnictwie była przedmiotem regulacji prawnej już w II połowie XIX w. Mianowicie w 1880 r. w stanie Connecticut plantatorzy tytoniu założyli przedsiębiorstwo, którego głównym celem było ubezpieczenie upraw od gradobicia i wypłacanie rekompensat swoim członkom¹¹. Przybrało ono formę zbliżoną do dzisiejszych funduszy wzajemnych, a funkcjonowało jako prywatne przedsiębiorstwo przez 7 lat. Stopniowo powstawały inne fundusze branżowe tworzone w poszczególnych stanach, dla różnych upraw. Przykładem może być fundusz w tzw. „pasic kukurydzy”, który funkcjonował w Iowa, Illinois, Kansas, Minnesocie, Nebrascie oraz Północnej Dakocie. Jednakże do lat 30 XX w. ubezpieczenia nie miały charakteru powszechnego, a obejmowały tylko pewne obszary kraju.

Po raz pierwszy ubezpieczenie upraw na poziomie federalnym zostało wprowadzone na mocy Agricultural Adjustment Act w 1938 r.¹² Miało ono charakter pilotażowy, a dedykowane było plantatorom pszenicy. Ubezpieczenie to miało sto-

7 Zob. T.A. Feitshans, *Agricultural and Agribusiness Law. An Introduction for non-lawyers*, Routledge 2016, s. 288 i n.

8 Tak np. K.H. Coble, Th.O. Knight, *Crop insurance as a tool for price and yield risk management*, [w:] *A comprehensive assessment of the role of risk in U.S. agriculture*, R.E. Just, R.D. Pope (red.), Boston/Dordrecht/London 2002; J.W. Glauber, K.J. Collins, *Risk Management and the Role of the Federal Government*, [w:] *A Comprehensive Assessment of the Role of Risk in U.S. Agriculture*, R.E. Just, R.D. Pope (red.), Boston/Dordrecht/London 2002, s. 469-485; C. Székely, P. Pálinkás, *Agricultural risk management in the European Union and in the USA*, „*Studies in Agr. Econ.*” 2009, nr 109, s. 55-72; M. Janowicz-Lomott, K. Łyskawa, *Wspieranie rolnictwa w USA z wykorzystaniem instrumentów ubezpieczeniowych (FARM BILL 2014)*, „*Studia Oeconomia Posnaniensia*”, tom 3, nr 123; M. Soliwoda, *Rolnicze ubezpieczenia gospodarze w Kanadzie i USA jako składnik systemu zarządzania ryzykiem w nowoczesnym agrobiznesie*, „*Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*”, Warszawa, 2013 nr 4, s. 41-59.

9 J.A. Streiffer, J.A. Peterson, *Financing Issues in Federal Agricultural Programs*, *American Bar Association Business Law*, Honolulu, [apps.americanbar.org/dch/thedl.cfm?filename=/...agriculture...](https://www.americanbar.org/dch/thedl.cfm?filename=/...agriculture...) (data dostępu: 19.11.2016); G. Marzen, G. Ballart, *Climate Change and Federal Crop Insurance*, „*Boston College Environmental Affairs Law Review*”, LexisNexis nr 387.

10 Tak np. D.A. Shields, *Federal Crop Insurance: Background*, „*Congressional Research Service CRS Report*, 2015, <https://www.fas.org/sgp/crs/misc/R40532.pdf> (data dostępu: 23.11.2016); C. Zulauf, D. Orden, *The U.S. Agricultural Act of 2014, Overview and Analysis*, *International Food Policy Research Institute (IFPRI) Discussion Paper 01393*, 2014, <http://ebrary.ifpri.org/cdm/singleitem/collection/p15738coll2/id/128802/rec/1> (data dostępu: 22.11.2016).

11 S.C. Harms, *History of Crop Insurance in the United States*, Paper presented at the 25th Anniversary of Rain and Hail Insurance Services, Inc., Johnston, IA.

12 Public Law 75-430, 52 Stat. 31.

sunkowo mały zasięg. Jednocześnie na mocy Federal Crop Insurance Act z dnia 16 lutego 1938 r., została powołana do życia Federalna Korporacja Ubezpieczeń Upraw (FCIC)¹³. W oparciu o 7 U.S.C. rozdział 36 § 1505 jej głównym zadaniem miało być wdrażanie programów ubezpieczeń rolnych, czego przykładem może być sformułowanie i zaferowanie tzw. wieloryzykowego ubezpieczenia upraw (*multi peril crop insurance, MPC*). Mimo wprowadzenia aktu o zasięgu federalnym, nadal oferta ubezpieczeniowa dotyczyła niewielu gatunków roślin uprawnych, a korzystały z niej tylko niektóre stany. Do słabości ubezpieczeń przyczyniło się także umożliwienie zawieszenia ich funkcjonowania w przypadku pojawiania się zjawisk katastroficznych¹⁴.

Istotna zmiana w zarządzaniu ryzykiem nastąpiła w 1980 r., kiedy to został uchwalony kolejny akt normatywny – Federal Crop Adoption Act¹⁵. Jego zasadniczym celem było zastąpienie stosowanych doraźnych środków o charakterze klęskowym, nowymi rozwiązaniami, wykorzystującymi różne formy ubezpieczeń. Jednocześnie zostały wprowadzone zachęty dla rolników do korzystania z programów w postaci 30% dopłat do składek, a ponadto uzależniono wysokość odszkodowania od plonów uzyskiwanych w danym gospodarstwie. Prawodawca umożliwił także udział w dystrybucji instrumentów ubezpieczeniowych sektorowi prywatnemu. Nadal została utrzymana pomoc doraźna dla rolników dotkniętych różnymi kataklizmami¹⁶.

Dalsza modyfikacja systemu federalnych ubezpieczeń nastąpiła w 1990 r. na podstawie Food, Agriculture, Conservation, and Trade Act¹⁷. Wprowadziła ona możliwość pilotażowego wdrażania nowych produktów ubezpieczeniowych dla rolników, a także podwyższenie składek ubezpieczeniowych w celu poprawy wskaźnika szkodowości finansowej. Jak zauważył M. Soliwoda, nowością w amerykańskim systemie ubezpieczeniowym było rozszerzenie zakresu dotowania na ubezpieczenia żywego inwentarza, zbóż paszowych i innych upraw, a także stabilizowanie kosztów produkcji i tym samym dochodów rolniczych¹⁸.

W 1994 r. prawodawca amerykański wprowadził nowe zasady dotyczące pomocy publicznej w przypadku zdarzeń o charakterze katastrof. Na mocy Federal

13 7 U.S.C. § 7 U.S. Code Subchapter I – Federal Crop Insurance, www.rma.usda.gov.

14 Pisze na ten temat M. Soliwoda, Rolnicze ubezpieczenia gospodarze w Kanadzie i USA jako składnik systemu zarządzania ryzykiem w nowoczesnym agrobiznesie, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej”, Warszawa 2013, nr 4, s. 48 i n.

15 Public Law 96-365, 26.09.1980.

16 Zob. K.H. Coble, T.O. Knight, Crop Insurance as a Tool for Price and Yield Risk Management, [w:] R.E. Just, R.D. Pope (red.), A Comprehensive Assessment of the Role of Risk in Agriculture. Boston, Kluwer, 2002, s. 447 i n.

17 Public Law 101-624, 28.11.1990.

18 M. Soliwoda, Rolnicze ubezpieczenia..., *op. cit.*, s. 49; J.W. Glauber, K.J. Collins, Risk management and the role of the federal government, (w:) A comprehensive assessment of the role of risk in U.S. agriculture, E. Just, R.D. Pope (red.) Boston, Kluwer, 2002, s. 469 i n.

Crop Insurance Reform Act¹⁹ poszkodowany rolnik, chcący skorzystać z pomocy publicznej w zakresie wsparcia cen artykułów rolniczych i dochodów, musiał wcześniej zawrzeć umowę ubezpieczenia od zdarzeń katastroficznych (*catastrophic federal crop insurance*, CAT)²⁰. Dodatkowo wprowadzono nowy system ubezpieczeń katastroficznych ze składką finansowaną przez państwo, co miało przyczynić się do polepszenia atrakcyjności systemu. W celu jego wzmocnienia w 1996 r. na podstawie Federal Agricultural Improvement and Reform Act²¹, została wdrożona zasada wzajemnej zgodności (*cross-compliance*) między CAT a programami dopłat do działalności rolniczej. Jednocześnie rezygnacja z ubezpieczenia CAT przez rolnika implikowała utratę uprawnień do uzyskania płatności kłęskowych.

W ocenie prawodawcy i zakładów ubezpieczeniowych, system nadal nie spełniał oczekiwań, czego efektem były jego dalsze prawne modyfikacje. Otóż na podstawie Agricultural Risk Protection Act²² w 2000 r. założono zwiększenie wydatków na ubezpieczenia upraw w okresie kolejnych 5 lat, a także zostały implementowane nowe instrumenty ubezpieczeniowe w zakresie żywego inwentarza, zbóż paszowych oraz kosztów produkcji²³. Ponadto nastąpiło wzmocnienie roli Departamentu Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (U.S. Department of Agriculture, USDA), jako podmiotu odpowiedzialnego za kształtowanie sektora ubezpieczeń rolnych, w tym w szczególności współpracy i rozwoju w zakresie prywatnych instrumentów ubezpieczeniowych.

Z kolei w 2008 r. został wprowadzony na podstawie Farm Bill (Ustawy Rolnej) 2008²⁴, Supplemental Revenue Assistance Payments Program (SURE) – program płatności kłęskowych dla rolników²⁵. Warunkiem uzyskania wsparcia dla danego obszaru było przekroczenie tzw. kwalifikowanej straty upraw (*qualifying loss*). Określono ją na pułapie 10%, o ile strata jest efektem oddziaływania naturalnych kłęsk żywiołowych.

Kolejne wsparcie w Ustawie Rolnej (Farm Bill) 2008 zostało przeznaczone dla producentów rolnych w oparciu o program stabilizacji przychodów w 2009 r. (Annual Crop Revenue Election, ACRE)²⁶. Udział w nim zabezpiecza producen-

19 Public Law 103-354, 13.10.1994.

20 Przez zdarzenia katastroficzne należy rozumieć znaczne, ale rzadkie zdarzenia, których wystąpienie może prowadzić do dużych strat na dużym obszarze i może dotknąć wielu producentów rolnych jednocześnie; tak: OECD, Risk Management in Agriculture: What Role for Governments?, OECD Trade and Agriculture Directorate (TAD) 2011, s. 5.

21 Public Law 104-127, 4.04.1996.

22 Public Law 106-22, 22.06.2000.

23 Szerzej C.R. Kelley, The Agricultural Risk Protection Act of 2000: Federal Crop Insurance, the Non-Insured Crop Disaster Assistance Program, and the Domestic Commodity and Other Farm Programs, An Agricultural Law Research Article, „Drake Journal of Agricultural Law”, 2001, tom 6, s. 141 i n.

24 Public Law 110-246, 18.06.2008.

25 Pisze na ten temat D.A. Shields, A Whole-Farm Crop Disaster Program: Supplemental Revenue Assistance Payments (SURE), 2010, Congressional Research Service, 7-5700, R40452.

26 Tak C. Zulauf, M.R. Dicks, J.D. Vitale, ACRE (Average Crop Revenue Election) Farm Program, Provisions, Policy Background, and Farm Decision Analysis, 2008, nr 23, s. 29-35.

tów przed spadkami przychodów na poziomie państwa, w oparciu o dwa szacunki, tj. 5-letnią średnią wielkość produkcji (*Olympic average*) oraz 2-letnią średnią krajowej ceny. Rolnik otrzymuje płatność, gdy obie wartości spadną poniżej ustalonego pułapu. Celem uruchomienia tego program było zastąpienie takich instrumentów, jak płatności bezpośrednich, płatności stabilizacyjnych, czy płatności „*counter-cyclical*”²⁷.

3. Charakterystyka ubezpieczeń upraw w aspekcie ich ewolucji jednoznacznie wskazuje, że stanowią one pewien powiązany ze sobą system, który jest efektem wielu przemian. Jak zauważa D.A. Shields, federalne ubezpieczenia upraw stanowią główne ogniwo tzw. sieci bezpieczeństwa, która obejmuje wielu producentów rolnych prowadzących bardzo szeroką działalność produkcyjną, która jest jednocześnie narażona na występowanie wielu ryzyk²⁸. Podlegają one ciągłym modyfikacjom, po to, by sprostać potrzebom rolników i wesprzeć ich w zarządzaniu ryzykiem związanym z stratą plonów lub przychodów. Odpowiednio, oba są przedmiotem ochrony ubezpieczeniowej w USA. Producent rolny ma możliwość zawarcia umowy ubezpieczenia spodziewanej wielkości produkcji dla jednej lub kilku upraw, bądź oczekiwanego przychodu.

Podstawowym aktem prawnym kształtującym ubezpieczenia upraw rolnych jest Federal Crop Insurance Act będący integralną częścią Kodeksu Stanów Zjednoczonych (U.S.C.)²⁹. Zgodnie z § 1502, jego podstawowym celem jest promowanie dobrobytu narodowego poprzez poprawę stabilności gospodarczej w rolnictwie. W szczególności prawodawca zapewnia tworzenie systemu ubezpieczeń upraw rolnych oraz zapewnia środki na badania i jego dalsze projektowanie, odpowiadające zmieniającym się potrzebom producentów rolnych. Z kolei kwestie proceduralne i organizacyjne systemu są kształtowane przez Kodeks Regulacji Federalnych (Code of Federal Regulations) w tytule 7, podtytuł B rozdział IV³⁰.

Obecnie trzon federalnego systemu ubezpieczeń upraw stanowi program katastroficzny (CAT) oraz programy nadwyżkowe (*Buy-up*). Jak wspomniano powyżej, pierwszy z nich został stworzony w 1995 r., a jego zadaniem jest ochrona gospodarstw rolnych przed skutkami katastrof naturalnych, których wystąpienie prowadzi do straty. Na podstawie sekcji 508 [7 U.S.C. 1508] Agricultural Adjustment Act of 1938 & Federal Crop Insurance Act, prawodawca zalicza do nich takie zdarzenia jak suszę, powódź i inne zjawiska, których wystąpienie uniemożliwia pozyskanie

27 Były to amerykańskie programy rolne, tzw. przeciwcykliczne. W przypadku spadku cen na rynku, rosły płatności je wspierające.

28 D.A. Shields, Crop Insurance Provisions in the 2014 Farm Bill (P.L. 113-79), “Congressional Research Service Report, 43494, Washington DC, 2014; D.A. Shields, Farm safety net programs: Background and issues, “Congressional Research Service Report” 43758, Washington DC, 2015.

29 Tytuł 7 Rolnictwo, rozdział 36.

30 Zob. Electronic Code of Federal Regulations, <http://www.rma.usda.gov/regs/authorizing.html> (data dostępu: 25.11.2016).

spodziewanego, normalnego plonu. Udział w omawianym programie jest bezskładkowy. Na rolniku ciąży obowiązek wniesienia opłaty administracyjnej w wysokości 300 USD, bez względu na wielkość gospodarstwa³¹. Biorąc udział w programie, producent rolny otrzymuje gwarancję, że w sytuacji wystąpienia strat katastroficznych w jego uprawach, które przenoszą 50% produkcji, otrzyma on odszkodowanie. Jest ono różnicą pomiędzy rzeczywistą utratą produkcji a granicą 50% plonów, pomnożoną przez wartość 55% ceny ustalonej przez Agencję ds. Zarządzania Ryzykiem (Risk Management Agency, RMA). Udział w omawianym programie upoważnia rolnika także do otrzymania innej pomocy rządowej w przypadku katastrof naturalnych, z kolei jego rezygnacja z udziału w CAT implikuje pozbawienie rolnika uprawnień do wszelkiej pomocy ze strony państwa³².

Drugim typem federalnego systemu ubezpieczeń upraw są tzw. programy nadwyżkowe (*Buy-up*). Ich istota polega na objęciu ochroną ubezpieczeniową plonów lub przychodów gospodarstwa. Składa się nań wiele programów ubezpieczeniowych, a mogą odnosić się zarówno do indywidualnej, bądź obszarowej ochrony poszczególnych upraw. Udział w omawianym systemie polega na zakupie dodatkowego ubezpieczenia, przekraczającego zakres CAT, przy czym rolnik płaci składkę ubezpieczeniową, która jest częściowo dotowana przez państwo.

Jeżeli chodzi o ochronę plonu, to w ramach programu indywidualnej ochrony poszczególnych upraw, można wskazać ubezpieczenie rzeczywistej wielkości produkcji (*Actual Production History*, APH) oraz program ochrony plonu (*Yield Protection*, YP)³³. W ramach pierwszego, rolnik wykupuje polisę ubezpieczeniową od zjawisk, które skutkują spadkiem plonu. Należy do nich susza, huragan, gradobicie, nadmierne opady, powódź, mróz, przymrozki, a także wysoka temperatura. Dokonuje on określenia średniej wysokości plonu, który ma podlegać ubezpieczeniu. Poziom jego zabezpieczenia powinien się mieścić w przedziale 50-85%³⁴. Ponadto rolnik wskazuje poziom zabezpieczenia ceny, który może wahać się w granicach 60 – 100% wartości ustalonej corocznie przez Agencję ds. Zarządzania Ryzykiem. Mechanizm tego ubezpieczenia polega na tym, że w przypadku gdy wielkość produkcji jest niższa od ubezpieczonej, rolnik otrzymuje rekompensatę w wysokości różnicy w plonie.

Zbliżoną konstrukcję do omawianego programu ma program ochrony plonu, który obejmuje straty spowodowane przez niekorzystne warunki pogodowe, ogień, insekty, choroby roślin, dziką zwierzynę, trzęsienie ziemi, erupcję wulkanu, niewy-

31 7 CFR 402.4 – Catastrophic Risk Protection Endorsement Provisions.

32 Piszą na ten temat M. Janowicz-Lomott, K. Łyskwa, Wspieranie rolnictwa, *op. cit.*, ..., s. 167 i n.

33 *Ibidem*, s. 168 i n.; zob. G. Ballard, The Federal Crop Insurance Program: Administration, Structure, and Operation 2012, http://nationalaglawcenter.org/wpcontent/uploads/assets/articles/Structure_Federal_Crop_Insurance_Program.pdf (data dostępu: 28.11.2016).

34 W każdym przypadku poziom zabezpieczenia może ulec zmianie o wartość kolejnych 5%.

dołność nawadniania. Jest on dedykowany producentom, których produkcja obejmuje uprawę jęczmienia, rzepaku, kukurydzy, bawełny, ryżu, soi, sorgo, słoneczników oraz pszenicy.

W obu przypadkach ubezpieczenie jest oparte na wielkości produkcji poszczególnych, indywidualnych gospodarstw. Przy czym w drugim przypadku utracony plon jest określany wg przyszłej ceny rynkowej. Wyjściowo cena uprawy jest ustalana wg chwili zawarcia umowy, czyli przed zasiewami. Natomiast jej zmiana w przyszłości może implikować wypłatę rekompensaty, o ile spadnie poniżej założonej wartości.

W ramach indywidualnej ochrony poszczególnych upraw od strony przychodu, można wyróżnić ubezpieczenie przychodów RP (*Revenue Protection*, RP), przychodów wg ceny zasiewu (*Revenue Protection with Harvest Price Exclusion*, RP-HPE) oraz rzeczywistej wartości przychodu (*Actual Revenue History*, ARH).

Pierwsze z wymienionych, umożliwia wypłatę rolnikowi odszkodowania, jeżeli iloczyn plonów danego gospodarstwa (APH) oraz ich ceny uzyskiwanej w czasie zbiorów, spadnie poniżej ustalonego poziomu. Ochroną objętych jest również 9 wskazanych powyżej upraw. Prawodawca zakłada, że rolnik sam ustala wielkość ubezpieczanego obniżenia plonu, przy czym powinien on być większy niż 50% i nie przenosić 75% średnich przychodów gospodarstwa. Kolejne ubezpieczenie różni się od poprzedniego tym, że rolnik wybiera tzw. opcję projektowanej ceny bazowej, którą jest cena zasiewu, ustalana w lutym każdego roku. W obu przypadkach odszkodowania są wypłacane dopiero po ustaleniu ceny żniw oraz rzeczywistej wielkości produkcji. Z kolei ubezpieczenie ARH jest podobne do omówionego wcześniej ubezpieczenia APH, przy czym bazą szacowania strat nie jest historyczna wielkość plonu, a historyczna wielkość przychodu. Dla każdej uprawy objętej tym ubezpieczeniem, ustalane są indywidualne wymagania. Odpowiednio podstawą wypłaty odszkodowania może być spadek wydajności, ceny, jak i jakości lub kilka tych czynników łącznie³⁵.

Do grupy ubezpieczeń w zakresie ochrony plonu można zaliczyć program indeksowy (obszarowy) poszczególnych upraw, czyli grupowy plan ryzyka (*Group Risk Plan*, GRP). Został on zaprojektowany jako narzędzie zarządzania ryzykiem w ramach ubezpieczania znacznych straty w produkcji danej uprawy na poziomie hrabstwa. Polega na możliwości wykupienia ochrony ubezpieczeniowej plonów na średnim poziomie, ustalonym w skali roku na jego obszarze. Odpowiednio, gdy szacowany plon dla danej uprawy, określony przez Narodowy Rolniczy Urząd Statystyczny (NASS), spadnie poniżej ustalonego poziomu, wówczas producent otrzymuje odszkodowanie. Wysokość plonów w jego gospodarstwie nie ma znaczenia.

35 <http://www.rma.usda.gov/policies/> (data dostępu: 26.11.2016).

Jest to produkt indeksowy oferowany rolnikom, których wolumen upraw jest zharmonizowany z ich wielkością w danym regionie³⁶.

Ochrona przychodu może odbywać się także poprzez ubezpieczenia indeksowe (*Group Risk Income Plan*, GRIP). Ich założeniem jest ochrona utraty przychodów na poziomie całego hrabstwa. Jego obniżenie poniżej ustalonej wartości implikuje wypłatę odszkodowania. Ubezpieczenie to jest zbliżone do GRP, jednakże nie bierze się tu pod uwagę spadku wydajności. Warto podkreślić, że odszkodowanie nie jest oparte o plony indywidualnego producenta i jego przychodu. Od 2014 r. oba wymienione programy są stopniowo zastępowane przez ubezpieczenie ryzyka powierzchni (*Area Risk Protection Insurance*, ARPI)³⁷. Celem jego wdrażania jest zwiększenie wykorzystania ubezpieczeń poprzez ujednoczenie zasad dla wszystkich planów obszarowych i wprowadzenie jednolitych metod wyceny dla hrabstwa. Jednakże program ten obejmuje tylko określone uprawy, tj. kukurydzę, bawełnę, rośliny paszowe, sorgo, soję, orzeszki ziemne i pszenicę³⁸.

4. Jak podkreślono wcześniej, system ubezpieczeń upraw w USA podlega ciągłym modyfikacjom. Ostatnie istotne zmiany zostały wprowadzone Ustawą Rolną (*Farm Bill*) z dnia 7 lutego 2014 r.³⁹ Prawodawca przede wszystkim dostrzegł konieczność wzmocnienia instrumentów zarządzania ryzykiem, w tym w szczególności ubezpieczenia. Tym samym zarówno utrzymał w mocy niektóre dotychczas funkcjonujące programy, jak i wprowadził nowe, których celem ma być ochrona rolników przed stratami będącymi efektem ryzyka cenowego i ilościowego (*yield*). Odpowiednio, w oparciu o federalny program ubezpieczeń, prywatne zakłady ubezpieczeń oferują sprzedaż polis wraz z ich obsługą, a na Agencji ds. Zarządzania Ryzykiem ciąży obowiązek ustalania i zatwierdzania wysokości dopłat, administrowania składek, a także wdrażania nowych programów i reasekuracja przedsiębiorstw.

W ustawie przewidziano wdrożenie dwóch nowych programów wsparcia rolników odnośnie produkcji towarowej. Jest to program ochrony ceny płodu rolnego (*Price Loss Coverage*, PLC) oraz program ochrony płodu rolnego (*Agricultural Risk Coverage*, ARC)⁴⁰. Płatności w ramach pierwszego są uruchamiane, gdy średnia cena płodu spada poniżej określonej ceny referencyjnej. Jej wysokość na poziomie całego kraju ustala corocznie Kongres. Wsparcie odnosi się nie do faktycznego obszaru pod uprawą, lecz do tzw. akrów bazowych. Należy przez nie rozumieć po-

36 Zob. H. Leathers, P. Goeringer, *A Primer on Crop Insurance*, 2016, arec.umd.edu/extension/crop-insurance/ (data dostępu: 29.11.2016).

37 Pisze na ten temat G. Schnitkey, *Area Risk Protection Insurance Policy: Comparison to Group Plans*, farmdoc daily, Department of Agricultural and Consumer Economics, University of Illinois at Urbana-Champaign, 7.01.2014 (data dostępu: 17.11.2016).

38 Szerzej: *Area Risk Protection Insurance Policy*, <http://www.rma.usda.gov/policies>, (data dostępu: 21.11.2016).

39 Public Law, 113-79, Tytuł XI, Sekcja 11001-110028.

40 Szerzej *Price Loss Coverage or Agricultural Risk Coverage?* AgriBank, lipiec 2014, <http://info.agribank.com/agrithought/Docs> (data dostępu: 26.11.2016).

wierzchnię gruntów pod zasiewami wskazanej uprawy w oparciu o historyczne dane co do posiadanego areалу i jego wykorzystania. Chodzi tu w szczególności o proporcjonalne wyliczenie struktury zasiewów z ostatnich 4 lat. Płatność jest każdorazowo zredukowana o 25%. Jak zauważają M. Janowicz-Lomott oraz K. Łyskawa, celem omawianego programu związanego z ceną jest zbudowanie systemu dopłat, które będą gwarantowały rolnikowi uzyskanie ceny nie niższej niż referencyjna⁴¹.

Jeżeli chodzi o program ochrony płodu rolnego, to ściśle się on wiąże z utratą przychodu. Polega on na tym, że producent rolny określa, czy będzie korzystał z ochrony na poziomie tylko swojego gospodarstwa, czy całego hrabstwa. W pierwszym przypadku, program obejmuje cały przychód z gospodarstwa i jednocześnie wszystkie uprawy. Uprawnienie do uzyskania płatności następuje w chwili obniżenia poziomu przychodu powyżej 86% wartości ustalonego wskaźnika (benchmarku). Jednakże płatność wynosi 65% z akrów bazowych dla całego gospodarstwa i nie przenosi 10% benchmarku⁴². W przypadku dokonania wyboru ochrony na poziomie hrabstwa, płatności są określane dla każdej uprawy oddzielnie. Podobnie, jak w przypadku PLC, dotyczą one 85% z akrów bazowych dla danej uprawy i są uruchamiane, gdy przychód spada poniżej 86% benchmarku (wyznaczonego na bazie historycznych przychodów, tj. z 5 ostatnich lat). Warto podkreślić, że oba programy są dotowane. Decyzję co do wyboru upraw ubezpieczonych w ramach PLC i ARC prawodawca pozostawia rolnikowi. Jednakże musi on zdecydować o udziale w jednym z nich do 2018 r., bowiem jego bezczynność po tym terminie będzie skutkowałą objęciem programem PLC. Zatem można stwierdzić, że omawiane programy będą miały w przyszłości charakter obowiązkowy⁴³.

Nowością w zarządzaniu ryzykiem jest także wprowadzenie dwóch programów uzupełniających, tj. *Supplemental Coverage Option* (SCO) oraz *Stacked Income Protection Program* (STAX)⁴⁴. Pierwszy ma charakter uniwersalny i odnosi się do różnych upraw, natomiast drugi jest wyłącznie dedykowany bawełnie.

Prawodawca zakłada, że program SCO ma uzupełniać indywidualną ochronę ubezpieczeniową rolnika w zakresie takich upraw, jak: jęczmienia, kukurydzy, soi, pszenicy, sorgo, bawełny, ryżu. Jest on dofinansowywany w 65% z budżetu państwa. Straty w programie są mierzone na poziomie hrabstwa. Program ten jest ściśle związany z ochroną przychodu. Odpowiednio, poziom i zakres ochrony SCO zależy od poziomu gwarantowanego przez indywidualny plan ubezpieczeniowy. Warto podkreślić, że połączenie programu ubezpieczeń indywidualnych z planem SCO

41 M. Janowicz-Lomott, K. Łyskawa, *Wspieranie rolnictwa*, *op. cit.*, s. 172.

42 Zob. K. Olson, *Agriculture Risk Coverage: ARC – County*, „Applied Economics”, marzec 2014, University of Minnesota, s. 1-2.

43 *Tak Price Loss Coverage*, *op. cit.*, s. 5 i n.

44 Zob. D.A. Shields, *Crop Insurance Provisions in the 2014 Farm Bill* (P.L. 113-79), “Congressional Research Service”, R43494, 2015.

zapewnia gospodarstwu zwiększenie ochrony ubezpieczeniowej, niezależnie od wybranego indywidualnego poziomu zabezpieczenia z ubezpieczenia indywidualnego. Z kolei program STAX przewiduje ochronę w zakresie spadku plonów lub cen, jak również kombinacji obydwu⁴⁵. Podobnie jak SCO, jest uzupełnieniem ubezpieczenia plonów, przy czym ochrona zawiera się w przedziale 70-90% pokrycia.

Poza wskazanymi pionierskimi programami, pewnym *novum* jest wprowadzenie na mocy Sekcji 11009 Farm Bill z 2014 r. zamiany zasad liczenia średniej rocznej produkcji (*Actual Production History Yield Exclusion*, APH-YE). Obecnie można pominąć najłabsze produkcyjne lata. Warto podkreślić, że omawiany wskaźnik pozwala na podwyższenie średniej rocznej produkcji danego rolnika, jeśli wystąpiły w jego gospodarstwie klęski żywiołowe wyraźnie obniżające produkcję.

Przez pryzmat udziału rolników w ubezpieczeniach, prawodawca odniósł się także do samego procesu produkcji. Otóż wprowadził on wymóg stosowania środków ochrony roślin jako warunek *sine qua non* ubiegania się o dopłaty i otrzymania przez rolnika dopłaty do składki ubezpieczeniowej. Ponadto uzależnił wysokości składek ubezpieczeniowych od tego, czy grunty pod uprawą są nawadniane⁴⁶.

Warto dodać, że Farm Bill zakłada całkowitą likwidację płatności bezpośrednich, płatności antycyklicznych (*Counter-Cyclical Payments*, CCPs) oraz płatności związanych z gwarancją przychodów (*Average Crop Revenue Election*, ACRE). Prawie dwa razy więcej środków ma zostać przeznaczonych na ubezpieczenia upraw, co jeszcze bardziej wzmocni jej rolę jako instrumentu zarządzania ryzykiem.

5. W systemie ubezpieczeń doniosłą rolę odgrywa Federalna Korporacja Ubezpieczeń Upraw (FCIC), której zgodnie z Federal Crop Insurance Act, powierzono między innymi zatwierdzanie jednolitych warunków ubezpieczenia, sposobów likwidacji szkód, rozdzielania środków finansowych oraz kwestie reasekuracji systemu⁴⁷. Korporacja działa pod nadzorem Sekretarza USDA i jest zarządzana przez Radę Dyrektorów⁴⁸. W jej skład wchodzi między innymi czterech przedstawicieli producentów rolnych⁴⁹.

Federal Crop Insurance Act upoważnia Korporację i Sekretarza USDA do wydawania rozporządzeń wykonawczych mających na celu realizację założeń wskazanej ustawy⁵⁰. Choć Korporacja jest powołana do administrowania programów,

---

45 FCIC, Common Crop Insurance Policy Stacked Income Protection Plan Cotton Crop Provisions, United States Department of Agriculture Federal Crop Insurance Corporation, 2014, 15-STAX-0021 <http://www.rma.usda.gov/policies/2015/15staxpolicy> (data dostępu: 22.11.2016).

46 Zob. Sekcja 10007 oraz 11007 Ustawy Rolnej z 2014 r.

47 7 U.S.C. § 1508(a) (1), 2014; pisze na ten temat G. Ballard, *The Federal Crop Insurance Program: Administration, Structure, and Operation*, „An Agricultural Law Research Publication”, Little Rock, 2012.

48 7 U.S.C. § 1505(a) (1), 2014.

49 7 U.S.C. § 1505(a) (2), 2014.

50 7 U.S.C. § 1506 (o), 2014.

to większość jej obowiązków jest faktycznie wykonywanych przez Agencję ds. Zarządzania Ryzykiem (RMA)⁵¹. Agencja ta została celowo powołana w 1996 r. do obsługi administracyjnej Korporacji. Ponadto Agencja sprawuje nadzór nad prywatną sprzedażą ubezpieczeń upraw, a także ma istotny wpływ na formułowanie propozycji oraz wytycznych co do kształtowania regulacji prawnej w tym zakresie⁵².

Federalne ubezpieczenia upraw są dystrybuowane w ramach partnerstwa między państwem a prywatnymi zakładami ubezpieczeń. Obecnie 18 przedsiębiorstw ubezpieczeniowych, w tym ponad 15 tys. agentów, zajmuje się dystrybucją umów ubezpieczenia w ramach różnych programów.

Na poziomie federalnym określane są także tzw. programy transferu ryzyka. Bezpośredni udział państwa jest wyrażony zarówno w postaci świadczenia usług, jak i pokrywania kosztów poszczególnych transferów. Działanie państwa polega na umożliwieniu transferu lub też jego wsparciu poprzez stosowane dotacje. Przykładowo, rząd federalny może zaoferować program, w którym uczestniczący rolnicy całkowicie pokrywają jego koszt. Są one wówczas jedynie opracowywane i dostarczane przez państwo. Alternatywnie, rząd federalny może wydać wouchery na poczet pokrycia kosztów ubezpieczenia upraw, oferowanych jedynie przez ubezpieczycieli sektora prywatnego. W tym przypadku, przeniesienie ryzyka jest dotowane przez rząd federalny, ale dostarczane wyłącznie przez podmioty prywatne. Można tu zatem zauważyć dualizm w rozróżnieniu świadczenia federalnego od wsparcia. Może to być przydatne przy ocenie obowiązujących programów i doborze projektów alternatywnych⁵³.

W odniesieniu do kwestii projektowania przeniesienia ryzyka, dla prawodawcy istotne jest to, czy sektor prywatny jest w stanie zapewnić transfer ryzyka oraz czy rolnicy są w stanie, i w jakim zakresie ponieść jego koszty. W pierwszym przypadku, gdy sektor prywatny nie jest w stanie ponieść kosztów, pojawia się potrzeba udzielenia świadczenia federalnego, natomiast w drugim konieczne jest udzielenie wsparcia. Natomiast, gdy zarówno sektor prywatny, jak i rolnicy nie są w stanie ponieść kosztów transferu ryzyka, zastosowane mogą być oba mechanizmy.

Na koniec warto podkreślić, że składki do ubezpieczeń federalnych są dotowane ze środków rządowych. Ich wysokość mieści się w przedziale od 20% do 70%, a w programie katastroficznym nawet 100%. Poziom dofinansowania jest zależny od wybranego zakresu ochrony ubezpieczeniowej, tj. rodzaju programu, czy poziomu zabezpieczenia⁵⁴. Niezależnie od dotacji do składki, zakłady ubezpieczeń otrzy-

51 Zob. United States Department of Agriculture, A History of the Crop Insurance Program, 2011, <http://www.rma.usda.gov/aboutrma/what/history.html> (data dostępu: 22.11.2016).

52 7 U.S.C. § 1508(a)(1), 2014.

53 Tak B. Barnett, K. Coble, S. Mercier, Public and Private Roles in Agricultural Risk Transfer, [w:] Four Papers on the U.S. Federal Crop Insurance Program, AGree, marzec 2016, s. 42 i n.

54 Zob. M. Janowicz-Lomott, K. Lyskawa, *op. cit.*, s. 169.

mują także dofinansowanie na pokrycie kosztów administracyjnych. Na podstawie U.S.C. tytuł 7, rozdział 36, sekcja 508(k) ich wysokość może sięgać ok. 24% składki za polisę ubezpieczenia upraw.

6. System ubezpieczeń upraw działający w rolnictwie amerykańskim jest obecnie jednym z najbardziej rozbudowanych na świecie⁵⁵. Podlega on ciągłym modyfikacjom, które są efektem zmieniających się warunków rynkowych i potrzeb producentów rolnych, a przede wszystkim kształtowanej polityki rolnej. Warto podkreślić, że Farm Bill jest zmieniany co pięć lat. Oznacza to, że obecnie toczą się prace nad przygotowaniem między innymi nowych propozycji programów na 2018 r. lub zmiany istniejących. Jednocześnie wdrażane programy mają charakter bardzo nowatorski.

Specyfika systemu polega na tym, że państwo nie stosuje wsparcia bezpośredniego gospodarstw, lecz przewiduje strategię zachęty do wykupu właściwej ochrony ubezpieczeniowej. Obecnie ubezpieczeniu podlega ponad 83% całkowitej powierzchni upraw, co czyni amerykański system bardzo powszechnym, a obejmuje on 130 upraw⁵⁶. Jednakże nadal nie wszyscy rolnicy z uwagi na kierunek ich produkcji są lub mogą być objęci ochroną ubezpieczeniową. Dla nich został opracowany specjalny program Noninsured Crop Disaster Assistance Program (NAP), który jest kształtowany przez Federal Crop Insurance Act (7 U.S.C. §1501), a bezpośrednio zarządzany przez U.S. Department of Agriculture (USDA).

Producenci rolni mają do wyboru szeroki wachlarz programów, w których mogą uczestniczyć. W dużej mierze konstrukcja prawna umożliwia ich dopasowanie do warunków istniejących na poziomie gospodarstwa rolnego lub hrabstwa. To zdecydowanie prowadzi do zwiększania ich samodzielności co do dokonywania decyzji w zakresie zarządzania ryzykiem. Ta szczególna ochrona państwa umożliwia im jednocześnie podejmowanie zróżnicowanych decyzji gospodarczych, pozwalających na ich dalszy rozwój i inwestycje. Warto dodać, że polityka wsparcia łączy się ściśle z edukacją producentów rolnych w zakresie metod i sposobów zarządzania ryzykiem, w tym w szczególności stosowania właściwych strategii w obszarze samego gospodarstwa. To może w przyszłości doprowadzić do wyeliminowania płatności kłeskowych, które nadal znacznie obciążają budżet federalny⁵⁷.

---

55 Zob. J.W. Glauber, A. Effland, United States Agricultural Policy its Evolution and Impact, IFPRI Discussion Paper 01543 July 2016, s. 19.

56 Tak D.A. Shields, Federal Crop, *op. cit.*, s. 2 i n. Objęcie kolejnej uprawy w ramach ochrony ubezpieczeniowej wymaga zgody Kongresu, bowiem tworzenie i modyfikowanie polityki rolnej leży w jego gestii. Ponadto jak zauważają L.P. Mahé, J.C. Bureau, na ustawodawstwo rolne duży wpływ mają lokalne organizacje i grupy senatorów. Zatem w systemie ubezpieczeń, w tym w szczególności w jego subsydiowaniu, można doszukiwać się realizacji ich partykularnych interesów. Szerzej: L.P. Mahé, J.C. Bureau, The Future of Market Measures and Risk Management Schemes, Research for Agri Committee – CAP Reform Post-2020 – Challenges in Agriculture, Workshop Documentation, Bruksela październik 2016, s. 113 i n.

57 Szerzej: M. Stubb, Agricultural Disaster Assistance, „Congressional Research Service”, RS21212, 2016.

Podjmując próbę oceny ubezpieczeń upraw w USA i w Polsce należy w pierwszej kolejności zauważyć, że w USA mowa jest o systemie ubezpieczeń, na który składa się wiele programów i planów obejmujących swym zakresem wyraźnie rozdzieloną ochronę wielkości upraw i przychodów. Natomiast oferta rodzima odnosi się do umowy ubezpieczenia od strat gospodarczych w postaci jedynie ubytku w plonie głównym. Brak bezpośredniej ochrony przychodów może być implikowany brakiem krajowego rynku towarowych instrumentów pochodnych⁵⁸. Z uwagi na to, że rynek ten jest regulowany, jak podkreśla M. Jerzak, podejmowane w ostatnich 10 latach próby jego uruchomienia nie znalazły akceptacji. Brak tego typu instrumentów w polskim agrobiznesie sprawia, że rolnicy narażeni są na dotkliwe konsekwencje finansowe wynikające z globalnego ryzyka cenowego, a w szczególności niekorzystne zmiany cen na rynku surowców rolnych.

Oba państwa różnią się przedmiotem ochrony ubezpieczeniowej. Zarówno w odniesieniu do upraw objętych ubezpieczeniem, jak i zdarzeń prowadzących do strat, amerykański jest wyraźnie szerszy. Wynika to w głównej mierze z jego uwarunkowania geograficzno-klimatycznego i różnorodności biologiczno-gospodarczej kraju. W inny sposób jest również definiowana strata, jako pułap, od którego wypłacane jest odszkodowanie, jak i jego kalkulacja.

W Polsce ubezpieczenie wskazanych ustawowo upraw jest obligatoryjne, natomiast prawo amerykańskie przewiduje tu daleko idącą swobodę. Aczkolwiek, rolnik, który nie nabędzie podstawowej ochrony od zdarzeń katastroficznych CAT jest automatycznie pozbawiony możliwości uczestniczenia w innych dotowanych programach. W polskim prawie brakuje, póki co, rozwiązania umożliwiającego uzależnienie pomocy *ad hoc*, od konieczności wykorzystania innych instrumentów zarządzania ryzykiem.

W obu przypadkach, ubezpieczenia są administrowane przez państwo, a są oferowane przez firmy prywatne. Implikuje to określone powiązania z zakładami ubezpieczeń. W USA przybierają one w pewnym stopniu charakter partnerstwa publiczno-prywatnego, natomiast w kraju ich dystrybucja odbywa się w oparciu o umowy o dopłaty zawierane z wybranymi ubezpieczycielami. Również istotną różnicę można zauważyć w konstrukcji dotowania ubezpieczeń, w obu państwach, jak i podmiotów nimi zarządzających. Amerykański system wyróżnia wysoki udział państwa w finansowaniu składek do ubezpieczenia, poprzez specjalnie powołane do tego organa o charakterze administracyjnym.

Stosowane w amerykańskim systemie ubezpieczeń rozwiązania prawne są wyrazem daleko idącego interwencjonizmu państwa w kwestie rolne. Ponadto są one

58 Zob. M. Jerzak, Towarowe instrumenty pochodne w zarządzaniu ryzykiem cenowym w rolnictwie, „Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich” 2014, tom 101, z. 4, s. 81 i n.

bardzo kosztowne⁵⁹. Nie ogranicza to jednak implementowania do rodzimego rolnictwa niektórych jego konstrukcji prawnych, jak chociażby w zakresie podstawowych płatności klęskowych⁶⁰.

---

59 Zob. V. H. Smith, Premium payments: why crop insurance costs too much, Working Paper. American Enterprise Institute, Waszyngton DC 2011.

60 Pomijając jednak kwestie całkowitego pokrycia strat z budżety państwa.

LEGAL ASPERS OF RISK MANAGEMENT IN USA
– THE CASE OF CROP INSURANCES

Keywords: risk management tools, crop insurance, subsidies, state aid, Farm Bill 2014.

The article discusses the issues connected with the legal aspects of the risk management in agricultural production. It is based on US federal crop insurance system and its programs before and after the reinforcement of the Farm Bill in 2014. The paper presents the development of the insurances' from the historical point of view and its premises in the scope of agricultural policy. Special attention is given to the basic insurance's plans and their challenges arising from the regulations. In conclusion, the author attempts to evaluate the US insurance system and points out the differences in the relation to the Polish one. The federal crop insurance program is well-positioned today to promote resilient agricultural practices that mitigate the future impact of production risk.

Bibliografia:

- Area Risk Protection Insurance Policy, <http://www.rma.usda.gov/policies>, (data dostępu: 21.11.2016 r.).
- Ballard G., *The Federal Crop Insurance Program: Administration, Structure, and Operation*, An Agricultural Law Research Publication, Little Rock, 2012.
- Barnett B., Coble K., Mercier S., *Public and Private Roles in Agricultural Risk Transfer*, [w:] *Four Papers on the U.S. Federal Crop Insurance Program*, AGree, marzec 2016.
- Coble K.H., Th. O. Knight, *Crop insurance as a tool for price and yield risk management (w:) A comprehensive assessment of the role of risk in U.S. agriculture* (red. R.E. Just, R.D. Pope), Boston/Dordrecht/London 2002.
- Committee – CAP Reform Post-2020 – Challenges in Agriculture, *Workshop Documentation*, Bruksela październik 2016.
- Electronic Code of Federal Regulations, <http://www.rma.usda.gov/regs/authorizing.html> (data dostępu: 25.11.2016).
- FCIC, *Common Crop Insurance Policy Stacked Income Protection Plan Cotton Crop Provisions*, United States Department of Agriculture Federal Crop Insurance Corporation, 2014, 15-STAX-0021 <http://www.rma.usda.gov/policies/2015/15staxpolicy> (data dostępu: 22.11.2016 r.).
- Feitshans T.A., *Agricultural and Agribusiness Law. An Introduction for non-lawyers*, Routledge 2016.
- Glauber J.W., Collins K.J., *Risk Management and the Role of the Federal Government*, [w:] *A Comprehensive Assessment of the Role of Risk in U.S. Agriculture*, (red. R.E. Just, R.D. Pope), Boston/Dordrecht/London 2002.
- Glauber J.W., Effland A., *United States Agricultural Policy its Evolution and Impact*, IFPRI Discussion Paper 01543 July 2016.

- Harms S.C., History of Crop Insurance in the United States, Paper presented at the 25th Anniversary of Rain and Hail Insurance Services, Inc., Johnston, IA.
- Janowicz-Lomott M., Łyskawa K., Wspieranie rolnictwa w USA z wykorzystaniem instrumentów ubezpieczeniowych (FARM BILL 2014), „Studia Oeconomia Posnaniensia”, tom 3, nr 123.
- Jerzak M., Towarowe instrumenty pochodne w zarządzaniu ryzykiem cenowym w rolnictwie, „Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich” 2014, tom 101, z. 4.
- Kelley C.R., The Agricultural Risk Protection Act of 2000: Federal Crop Insurance, the Non-Insured Crop Disaster Assistance Program, and the Domestic Commodity and Other Farm Programs, An Agricultural Law Research Article, “Drake Journal of Agricultural Law” 2001, tom 6.
- Kowalewski E., Ryzyko w działalności człowieka i możliwości jego ograniczania, [w:] Sangowski T. (red.), Ubezpieczenia gospodarcze, Warszawa 1998.
- Kwiecień I., Ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem działalności gospodarczej, Warszawa 2010.
- Leathers H., Goeringer P., A Primer on Crop Insurance, 2016, arec.umd.edu/extension/crop-insurance/ (data dostępu: 29.11.2016).
- Mahé L.P., Bureau J.C., The Future of Market Measures and Risk Management Schemes, Research for Agri K. Olson, Agriculture Risk Coverage: ARC – County, “Applied Economics”, marzec 2014.
- Marzen G., Ballart G., Climate Change and Federal Crop Insurance, Boston College Environmental Affairs Law Review, nr 387.
- OECD, Income Risk Management in Agriculture, Paryż 2001.
- OECD, Risk Management in Agriculture: What Role for Governments?, OECD Trade and Agriculture Directorate (TAD) 2011.
- Price Loss Coverage or Agricultural Risk Coverage? AgriBank, lipiec 2014, <http://info.agribank.com/agrithought/Documents> (data dostępu: 26.11.2016 r.).
- Shields D.A., A Whole-Farm Crop Disaster Program: Supplemental Revenue Assistance Payments (SURE), „Congressional Research Service” 2010, R40452.
- Shields D.A., Crop Insurance Provisions in the 2014 Farm Bill (P.L. 113-79), “Congressional Research Service” 2014, R43494.
- Shields D.A., Federal Crop Insurance: Background, “Congressional Research Service” 2015, R40532.
- Shields D.A., Farm safety net programs: Background and issues, “Congressional Research Service” 2015, R43758.
- Schnitkey G., Area Risk Protection Insurance Policy: Comparison to Group Plans, farmdoc daily, Department of Agricultural and Consumer Economics, University of Illinois at Urbana-Champaign, 7.01.2014, (data dostępu: 17.11.2016 r.).
- Smith V. H., Premium payments: why crop insurance costs too much. Working paper. American Enterprise Institute, Waszyngton DC 2011.
- Soliwoda M., Rolnicze ubezpieczenia gospodarcze w Kanadzie i USA jako składnik systemu zarządzania ryzykiem w nowoczesnym agrobiznesie, „Zagadnienia Ekonomiki Rolnej” 2013, nr 4.
- Streiffer J.A., Peterson J.A., Financing Issues in Federal Agricultural Programs, American Bar Association Business Law, Honolulu, apps.americanbar.org/dch/thedl.cfm?filename=/...agriculture... (data dostępu: 19.11.2016 r.).
- Stubb M., Agricultural Disaster Assistance, “Congressional Research Service” 2016, RS21212.
- Székely C., Pálincás P., Agricultural risk management in the European Union and in the USA, „Studies in Agr. Econ. 2009”, nr 109.

- United States Department of Agriculture, A History of the Crop Insurance Program, 2011, <http://www.rma.usda.gov/aboutrma/what/history.html> (data dostępu: 22.11.2016 r.).
- Walthall C.L. i in., Climate Change and Agriculture in the United States: Effects and Adaptation. „USDA Technical Bulletin” nr 193, Washington, DC 2012.
- Zulauf C., Dicks M. R., Vitale J. D., ACRE (Average Crop Revenue Election) Farm Program, Provisions, Policy Background, and Farm Decision Analysis, 2008, nr 23.
- Zulauf C., Orden D., The U.S. Agricultural Act of 2014, Overview and Analysis. International Food Policy Research Institute (IFPRI) Discussion Paper 01393, 2014, <http://ebrary.ifpri.org/cdm/singleitem/collection/p15738coll2/id/128802/rec/1> (data dostępu: 22.11.2016 r.).